

تحلیل جامعه‌شناختی و امنیت‌شناختی ناآرامی‌های

محیط آینده مبتنی بر بایسته‌های هشداردهی

مطلوب (باتمركز برد ناآرامی‌های سال ۹۶ و ۹۸)

● افشین راسخی ●

دانشجوی دکتری تخصصی امنیت ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

● مصطفی ساوه درودی ●

دانشیار علوم سیاسی دانشکده علوم و فنون فراهانی، تهران، ایران

● رضا قلی زاده شمس ●

دانشجوی دکتری تخصصی امنیت ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۰۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۲۵

چکیده

نبود بایسته‌های هشداردهی مطلوب در پیشگیری از تبدیل شدن پدیده‌های اجتماعی، سیاسی و امنیتی احتمالی به رویداد تأثیرگذار، زیربنای توسعه مطلوب امنیت را با چالش‌های جدی مواجه می‌نماید. حوادث سال‌های ۹۶ و ۹۸ بیانگر تغییر رویکرد شگردهای دشمنان نظام اسلامی در گسترش مناطق درگیری و کانون‌های تجمع بوده و میزان خسارات وارده را افزایش داد. با توجه به شرایط فعلی جامعه و وجود مشکلات اقتصادی، افزایش نرخ تورم، کرونا و در پی آن افزایش بیکاری، تشدید نارضایتی‌ها، موج سواری عناصر ضدانقلاب، بروز اغتشاشات در محیط آینده را محتمل نموده و اتخاذ تمهیدات لازم برای جلوگیری از تکرار وقایع تلخ گذشته ضروری است. دغدغه محقق، چیستی، چرایی و چگونگی پدیده مورد بحث در محیط آینده است. در این پژوهش با بهره‌برداری از تکنیک داده‌کاوی و ابزار مصاحبه، ضمن بررسی برخی تحقیقات گذشته، در راستای پاسخ به این سوال که "تحلیل جامعه‌شناختی و امنیت-شناختی ناآرامی‌های محیط آینده مبتنی بر بایسته‌های هشداردهی مطلوب کدام است؟" اقدام که پس از جمع‌بندی نهایی، این نتیجه حاصل شد که شاخص‌های مربوط به بعد "جامعه‌شناختی"، از جایگاه بالایی نسبت به بعد "امنیت‌شناختی" در حوزه تحلیل اغتشاشات احتمالی آینده، برخوردار است، به طوری که ۶۲ درصد از مقوله‌های استخراج‌شده از مصاحبه، مرتبط با این بعد است. همچنین برابر سنجش انجام شده، در بعد "جامعه‌شناختی"، بالاترین تأثیرگذاری در وقوع اغتشاشات احتمالی محیط آینده، مربوط به سه شاخص "احساس بی‌عدالتی و تبعیض (اقتصاد پایه)"؛ "محرومیت نسبی (جایگاه اجتماعی)"؛ "حاشیه‌نشینی" و در بعد "امنیت شناختی" مربوط به "استفاده دشمن از گسل‌های مذهبی، اقتصادی"؛ "موج سواری" و "مدیریت جریان" می‌باشد.

کلید واژگان: امنیت؛ امنیت‌شناختی؛ اغتشاش؛ جامعه‌شناختی؛ بایسته‌های هشداردهی.

نارآرامی‌ها از پدیده ای همیشگی و پیش‌روی حکومت‌ها بوده و خواهند بود. افزایش دامنه ناکامی‌ها، بالا رفتن توقعات، فزونی فاصله طبقاتی، فقر مالی، گسل‌های اجتماعی، اختلافات قومی و مذهبی و... در بعضی از کشورها موجب بروز نارآرامی‌های متعددی از سوی شهروندان کشورهای مختلف شده است. پیچیده‌تر شدن ابعاد و ویژگی‌های نارآرامی، نقش‌آفرینی نخبگان فرهنگی - سیاسی در کنار نخبگان سنتی و دخالت‌های بیگانگان در تحولات جامعه، امروزه از مسائل بسیار مهم و تأثیرگذار در مقوله مدیریت نارآرامی ای اجتماعی هستند که خود به دانش سیاست و الگوی مدیریتی جدید با مهارت‌ها، تخصص‌ها و توانایی‌های بسیار پیچیده‌تر و گسترده‌ری از گذشته نیازمند است (سلیمی، ۱۳۹۳: ۴۱۰). با توجه به و کنونی جامعه از جمله مشکلات اقتصادی، وجود تهدیدات یاسی، فعالیت سرویس‌های اطلاعاتی حریف، احتمال لغزش و گرایش به سرویس‌های جاسوسی و اقامت اتباع بیگانه در سطح کشور با ملیت‌های مختلف و امکان استفاده سازمان اطلاعاتی و... از این اتباع در جهت کسب اطلاعات (جاسوسی)، اهمیت تحلیل جامعه شناختی و ا نیت شناختی نارآرامی‌های محیط آینده مبتنی بر بایسته‌های هشداردهی مطلوب بیش از پیش، آشکار می‌گردد.

بیان مسأله

فرماندهی معظم کل قوا (مد ظله العالی)، در خصوص اهمیت هشداردهی و پیشگیری از غافلگیری و نقش سازمان‌های امنیتی در آن چنین می‌فرماید: «غافلگیری نباید پیش بیاید. یعنی وقتی شما نگاه کلان به مسائل کردید، یکی از بدترین خطرهای برای دستگاه‌های اطلاعاتی و حکومت‌هایی که به این دستگاه‌های اطلاعاتی متکی هستند، غافلگیری است. غافلگیر نباید شد. مواظب باشید در هیچ مسأله‌ای غافلگیر نشوید»، بنابراین، عدم غافلگیری یا به عبارت دیگر پیشگیری از غافلگیری، یکی از مهم‌ترین انتظارات حائز اهمیت معظم‌له از سازمان‌های اطلاعاتی - امنیتی است که با توجه به افزایش سطح مطالبات مذکور و وقوع بحران‌های امنیتی و انتظامی چند سال اخیر، در کانون توجه محققان این حوزه، قرار گرفته است. در حال حاضر، تحریم‌های ظالمانه استکبار جهانی و در نتیجه، افزایش مشکلات اقتصادی از یک‌سو و شیوع بیماری کرونا و تبعات ناشی از آن در کشور، از سوی دیگر جامعه را در وضعیتی قرار داده که احتمال بروز نارآرامی‌های اجتماعی، نافرمانی‌های مدنی، اعتراض‌ها و اغتشاشات در سطح کشور متصور است و در این میان عناصر وابسته و افراد فرصت‌طلب

نیز مترصد ایجاد موقعیت و فرصت مناسب برای رسیدن به نیت و مقصود خود بوده تا به واسطهٔ ایجاد تنش و فراهم کردن موجبات شکل‌گیری تجمع‌ها، نارضایتی‌های اجتماعی را به بحران‌های امنیتی تبدیل نموده و از آنجاییکه پیشنهادسنجی محقق، نشان می‌دهد که با وجود حجم پژوهش‌های علمی متعدد، در خصوص موضوع "تحلیل جامعه‌شناختی و امنیت شناختی ناآرامی‌های محیط آینده مبتنی بر بایسته‌های هشداردهی مطلوب و بررسی وجه مشترک متغیر ناآرامی‌های سال ۹۶ و ۹۸ با حوادث احتمالی آتی؛ تحقیق علمی خاصی انجام نشده و پرواضح است که عدم تبیین راهبرد پیشگیرانه و هشداردهی در حوزه وقوع ناآرامی‌های اجتماعی، سیاسی و امنیتی، می‌تواند زیربنای توسعه مطلوب امنیت را با چالش‌های جدی مواجه نماید؛ بنابراین، در راستای یاری رساندن به مدیران و تصمیم‌گیران، تحقیق پیش‌رو با استفاده از ظرفیت علمی و دانش ضمنی کارشناسان آگاه به موضوع انجام تا در پیشگیری از بالفعل شدن بسترها و زمینه‌های مستور و مغفول در دوران تکوین ناآرامی‌ها، رویه‌ای منطقی و قابل قبولی اتخاذ نموده و نقش بسزایی در بهبود عملکرد سازمان‌های اطلاعاتی با نگاه به آینده اتخاذ نموده و برای رفع این دغدغه‌ها، تلاش نماییم.

این پژوهش با توضیحات اشاره‌شده، دغدغه خود را به تحلیل جامعه‌شناختی و امنیت شناختی ناآرامی‌های محیط آینده معطوف نموده و تلاش دارد زوایای پیدا و پنهان این موضوع را با استفاده از نظرات خبرگان مورد تحلیل و بررسی قرار دهد. در واقع تحلیل جامعه‌شناختی و امنیت شناختی ناآرامی‌های محیط آینده مبتنی بر بایسته‌های هشداردهی مطلوب کدام است؟ سوال اصلی این پژوهش است.

هدف اصلی

تحلیل جامعه‌شناختی و امنیت شناختی ناآرامی‌های آینده، تمرکز بر بایسته‌های هشداردهی مطلوب.

اهداف فرعی

۱. شناسایی دلایل جامعه‌شناختی ناآرامی‌های محیط آینده، تمرکز بر بایسته‌های هشداردهی مطلوب.

۲. شناسایی دلایل امنیت شناختی ناآرامی‌های محیط آینده با تمرکز بر بایسته‌های هشداردهی مطلوب.

۳. شناخت وجه مشترک ناآرامی‌های احتمالی محیط آینده با دلایل جامعه‌شناختی و امنیت

شناختی حوادث ۱۳۹۶ و ۱۳۹۸

۴. تبیین بایسته‌های هشداردهی مطلوب در پیشگیری از ناآرامی‌های احتمالی

اهمیت و ضرورت

داشتن بینش آینده نگارانه با رویکرد جامعه شناختی و امنیت‌شناختی، در مفهوم هشداردهی مطلوب و کاربست این مفهوم در مدیریت ناآرامی‌های محیط آینده، بسیار مهم و تأثیرگذار خواهد بود؛ خاصه آنکه بتوان در آینده با بسط تحقیق و کاربست یافته‌های تحقیق، آن‌ها را وارد فرآیند مدیریت بحران‌های امنیتی و انتظامی کرد و به‌عنوان دفترچه راهنمای صدور هشدارهای لازم، از آن‌ها استفاده کرد. هدف این تحقیق آن است که با تبیین هشداردهی مطلوب و تبیین جایگاه آن در فرآیند پیشگیری از غافلگیری از یک‌سو و جایگاه آن در مراحل مدیریت ناآرامی‌های محیط آینده از سوی دیگر، ضمن ایجاد دغدغه برای پژوهشگران و مدیران برای درک اهمیت آن، دیدگاه دانشوران در حوزه امنیت را به سمت مطالعه، استخراج، تدوین و بهره‌برداری از یافته‌های تحقیق جلب نموده تا با به‌کارگیری مناسب از آن در شرایط ناآرامی محیط آینده، بتوان با سرعت و صحت و استاندارد بالا، به شناسایی عدم اطمینان سیاستمداران و تصمیم‌گیران را برای اتخاذ تصمیمات بحرانی، بیش از پیش جلب کرد. بدیهی است در صورتی که تحلیل جامعه شناختی و امنیت‌شناختی دوران تکوین ناآرامی‌های آینده، مورد توجه قرار نگیرد، این احتمال وجود دارد که متولیان، مجریان و مدیران مربوطه با استفاده از مفروضات ذهنی خود، به صدور هشدار پردازند که در آن صورت، احتمال بروز خطا و اشتباه در صدور هشدارهای زود هنگام (زودرس)، ناپخته (نارس)، و یا بی‌دقت و نابجا که منجر به اقدام شتاب‌زده و تحریک‌آمیز خواهد شد، یا هشدار دیرهنگام (دیررس) و ضعیف که ابتکار عمل را از دست مدیران بحران خواهد گرفت، دور از انتظار نخواهد بود. همچنین این تحقیق، به‌عنوان مقدمه‌ای آموزشی برای پژوهش‌های بعدی در خصوص شاخص‌ها، مولفه‌ها و ابعاد مراحل ناآرامی‌های محیط آینده و هشدارهای مربوط به هر بخش، می‌تواند مورد استفاده قرار بگیرد.

پیشینه پژوهش

در مورد موضوع تحقیق، مطالب و مقالات زیادی منتشر نشده است، لیکن به تناسب کلیدواژه‌های موضوع، در خصوص پیشینه تحقیق، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

در تحقیقات انجام شده، همچون: الف) «نقش حفاظت اطلاعات نیروهای مسلح در مقابله با بحران» - حفاظت اطلاعات سپاه؛ ب) «ارتباط در شرایط بحرانی» - محمد بخش زاده؛ ج) «مدیریت

بحران‌های قومی با تاکید بر شمال غرب» - بهروز اسکندری؛ د) «ارائه الگوی راهبردی مدیریت حفاظتی در بحران‌های امنیتی» علی‌شاهی؛ ه) «مدیریت بحران در سواحل خزر» - محمد غلامی؛ و) «بررسی نقش شایعه در گسترش بحران اجتماعی حاده کوی دانشگاه» - محمد گل‌پور؛ ز) «نقش شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر موبایل در ایجاد بحران‌های اجتماعی»؛ ح) «بررسی نقش حفا در مدیریت بحران‌های امنیتی با تاکید بر پدافند غیر عامل» - ایوب محمدی؛ و در کتب: الف) «مدیریت بحران» بریان تریسی؛ ب) «مدیریت بحران‌های بین‌المللی» - الهام کشاورز مقدم؛ ج) «مدیریت بحران» - آر. آ. تین؛ د) «مدیریت بحران - حفاظت اطلاعات کارشناسی ارشد» - یونس پشقدم؛ ه) «مدیریت بحران در جمهوری اسلامی ایران» - منوچهر محمدی؛ و) «مدیریت بحران و سواد رسانه‌ای» - مصطفی ساده‌رودی؛ و) «اطلاعات بحران و امنیت» - لن اسکات؛ ز) «مدیریت بحران» - مازیار حسینی؛ ح) «مدیریت بحران با رویکرد انتظامی» - کارشناسان علمی؛ ت) «مدیریت بحران، مفاهیم، الگوها و نظریه‌ها» - محمد حدادی و مصطفی ساده‌رودی؛ و در مقالات: الف) «تبیین الگوی مدیریت بحران اجتماعی با رویکرد امنیتی» - غلامرضا باغبانی؛ ب) «طراحی الگوی بحران امنیتی بر مبنای منظومه فکری مقام معظم رهبری (مد ظله العالی)» - رسول یوسفی رامندی؛ ج) «نقش اطلاعات در مدیریت بحران‌های امنیتی» - محمد رضا اخی؛ د) «عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر پیدایش بحران‌های امنیتی در ناطق حاشیه نشین» - حجت اله مرادی؛ ه) «راهبردهای شبکه‌های اجتماعی مجازی برای کنترل بحران امنیتی» - عبدالرضا امیری؛ و) «بررسی ساختار یاسی تاثیرگذار بر بحران‌های امنیتی» - مصطفی ساده‌رودی؛ و) «سیمای جمهوری اسلامی ایران و مدیریت بحران‌های اجتماعی» - مصطفی ساده‌رودی؛ ز) «فرآیند اطلاع رسانی در مدیریت بحران» - مصطفی ساده‌رودی؛ محققان و مولفان محترم، ضمن بررسی ادبیات تحقیق، در شناسایی شرایط آینده به شاخص‌های مهمی اشاره داشته‌اند که در تبیین مولفه‌های وقوع اغتشاش در محیط آینده و بسترهای وقوع آن، مورد استفاده قرار گرفته است. لذا در برخی از تالیفات همانند مؤلفین کتاب «پیش‌نی غافلگیری»، به موضوع «اطلاعات هشداردهنده در سطح راهبردی» اشاره شده است (دانشکده و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، ۱۳۹۸). کتاب «نااطمینانی و شگفتی در سامانه‌های پیچیده» مطالب توصیفی مفصلی را برای ایجاد بینش و دیدگاه دقیق در مبحث مدیریت بحران در آینده، در خدمت خواننده قرار داده و او را برای ایجاد کاربردهای عملی آتی در مورد نگاه پیشگیری از غافلگیری آماده می‌سازد و در بخشی از کتاب، به صورت کلی به موضوع

شاخص‌ها و نقش آن‌ها در حوزه جلوگیری از غم‌گیری، پرداخته است (دانشکده و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، ۱۳۹۸). همچنین کتاب «پیشگیری از شگفتی در عصر پیشرفت جهانی» بررسی مفصلی در هشداردهی فناوری مبتنی بر چالش‌های بی‌سابقه عصر جدید داشته است و فضای مفهومی مفصلی را ایجاد کرده، فی‌الجمله، در بررسی صورت گرفته، ظاهراً هیچ کدام از تألیفات؛ تحقیقات و مقالات نگاشته شده، به مبحث "تحلیل جامعه‌شناختی و امنیت شناختی ناآرامی‌های آینده" تمرکز بر بایسته‌های هشداردهی مطلوب"، به‌عنوان پدیده‌ای مستقل و دارای جایگاه ویژه نپرداخته‌اند.

از این‌رو تحقیق حاضر از این لحاظ که برای او ن‌بار ارائه می‌گردد، بدیع و دارای نوآوری است.

روش شناسی پژوهش

برای پاسخ به سؤال تحقیق ابتدا از روش کتابخانه‌ای و اسنادی استفاده شد و سپس از روش دلفی برای تحلیل اطلاعات و دستیابی به نتیجه، بهره‌برداری گردیده است (روش دلفی با سه مشخصه ساختارسازی جریان اطلاعات، ارائه بازخورد به شرکت‌کنندگان و در نهایت عدم افشای هویت شرکت‌کنندگان منجر به همگرایی کارشناسی دیدگاه‌های شرکت‌کنندگان می‌شود) در فرآیند طی شده، ابتدا مطالعات اکتشافی صورت پذیرفت و نگارنده به‌عنوان تحلیل‌گر، ضمن طراحی سؤالات، به تعیین گروه پاسخگویان (گروه دلفی) متشکل از هفت نفر متخصصان و کارشناسان خبره حوزه مأموریتی مرتبط با موضوع اقدام نمود، پس از طراحی سؤالات اولیه (مبتنی بر کشف شاخص و مولفه‌های تأثیرگذار در وقوع اغتشاشات احتمالی در محیط آینده) سؤالات توسط تیم دلفی پاسخ داده شد و با رده‌بندی و خوشه‌بندی پاسخ‌ها، با ذکر دلیل، افکار اقلیت کنار گذاشته شد. در ادامه با تهیه گزارش از مرحله نخست، طی سه مرحله رفت و برگشت، نظرات به ثبات و اجماع کارشناسی لازم رسید.

مبانی نظری پژوهش

نگاه و تحلیل اجتماعی صرف یا تحلیل امنیتی صرف درباره یک حادثه و رخداد اجتماعی، ما را نه تنها به حقیقت نمی‌رساند بلکه باعث انحراف ذهن و اتخاذ تصمیمات اشتباه می‌شود. اگر در تحلیل صرفاً با نگاه جامعه‌شناختی و تنها به درون جامعه نگاه کنیم و از بیرون جامعه و دشمنان غافل شویم، قطعاً گمراهی بزرگی است. چگونه می‌توان در تحلیل‌ها، دشمنی‌های مثلث فتنه یعنی آمریکا، اسرائیل، عربستان و دست‌نشانندگان آنان را در قالب گروهک‌های تروریستی، سلطنت‌طلبان، منافقین و غیره را نادیده گرفت؟ از سوی دیگر، یک رویداد اجتماعی قابل پیش‌بینی را که تمام نشانه‌های وقوع آن وجود داشته و مسبوق

به سابقه هم بوده، نباید محدود به یک تحلیل امنیتی کرد. حتی سوءاستفاده‌های امنیتی دشمنان از یک اتفاق، تا زمانی که زمینه اجتماعی نداشته باشند، اساساً امکان وقوع ندارند. یعنی تا فضای اعتراض و احساس فوران خشم عمومی در جامعه نباشد، هیچ گروه متخاصمی نمی‌تواند از آن سوءاستفاده نماید. بنابراین زمینه‌ای در جامعه وجود دارد که گروه‌های معاند از آن سوءاستفاده نموده و بر آن موج سواری می‌کنند. اغتشاشگران در شرایط عادی نمی‌توانند اغتشاش کنند. بنابراین، باید حتماً در کنار تحلیل امنیتی، تحلیل اجتماعی هم انجام شود و چه بسا در برخی مواقع تحلیل امنیتی را باید به عنوان یک مسأله ثانویه دید که خودش معلول شرایطی است، نه یک پدیده اصلی و اولیه و علت موضوع. در ناآرامی‌های سال ۹۸ شاهد پدیده‌هایی بودیم که شباهت‌های زیادی به سال ۹۶ داشت، در همان زمان بسیاری از ناظران با استناد به داده‌ها گفتند این یک پدیده اقتصادی-اجتماعی است نه صرفاً امنیتی، اما اشتباه این بود که برخی از تحلیلگران، تمام مسأله را امنیتی دیدند. درحالی که نه تنها اصل موضوع باقی ماند بلکه وضعیت و آمارها نشان می‌دهد از آن زمان، شکاف‌های اجتماعی و بسترهای خشونت‌زا نه تنها به قوت خود باقی مانده‌اند بلکه روند کاهشی نیز به خود نگرفته است.

در حال حاضر هم درخصوص مسائل اجتماعی و هم اقتصادی دچار یک نارضایتی رو به گسترش در جامعه هستیم. آمارهای مربوط به پیمایش‌های مختلف، حکایت از همین موضوع دارد. مسأله دیگر این که نشانه‌های بسیار زیاد عینی درخصوص نارضایتی اقتصادی وجود دارد. تحلیل دیگری نیز به جز دو رویکرد مذکور (رویکرد جامعه‌شناختی و رویکرد امنیت‌شناختی) وجود دارد و آن تحلیل‌های اصطلاحاً با رویکرد روشنفکرانه است. در این رویکرد خصایصی مانند خوشبینی مفرط به حوزه عمومی، مطلوب‌گرایی به جای واقعیت‌گرایی، آزادی‌خواهی و بدبینی به قدرت، ذهن روشنفکر را احاطه کرده است که در تحقیق مد نظر ما جایگاهی نخواهد داشت. در این تحقیق، موضوع را در چارچوب علمی با رویکرد جامعه‌شناختی و امنیت‌شناختی مورد بررسی و تحلیل قرار خواهیم داد. نگاه جامعه‌شناختی به درون جامعه و کم و کاستی‌های آن در ابعاد مختلف مؤثر بر امنیت داخلی همچون کانون‌ها و بسترهای بروز نارضایتی و نگاه امنیت‌شناختی به عوامل خارجی زمینه‌ساز همچون مثلث فتنه، نفوذ و توطئه می‌پردازد.

امنیت: «امنیت» فرآیندی است که در آن مناسبات اجتماعی بین افراد، نهادهای مدنی و بروکراسی دولتی از ظهور، توسعه و نهادینه شدن فسادهای مختلف صیانت شده و در نتیجه باعث کاهش ضریب ناامنی افراد از ناحیه عملکرد سایر بازیگران اجتماعی است» (افتخاری، ۱۳۸۴: ۲۵).

بحران‌های امنیتی و مدیریت بحران

بحران، پدیده یا رویدادیست که در يك سازمان (جامعه) رخ می‌دهد و منجر به بروز صدمه، آسیب و یا تهدید می‌شود، عبور از آن مشکل و نیاز به تصمیم فوری دارد. (ساوه‌درودی، ۱۴۰۰: تقریرات درسی). بحران، وضعیتی است که در آن، واحد تصمیم‌گیرنده نسبت به ارزش‌های حیاتی خود، احساس تهدید جدی می‌کند؛ بروز تهدید با نوعی غافلگیری همراه است؛ زمان لازم برای تصمیم‌گیری و نشان دادن واکنش محدود و پاسخگویی مستلزم به کارگیری انرژی و سرمایه بیش از میزان مشابه در وضعیت عادی است (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۶: ۱۳).

مدیریت بحران، فرآیند تصمیم و اقدام به‌منظور پیش‌بینی بحران و پیشگیری از وقوع آن، کسب آمادگی و مقابله با بحران و ترمیم اثرات بحرانی و مجموعه‌ای از معیارهای پیش‌بینی‌شونده است که سازمان را به هماهنگی، کنترل و عکس‌العمل در مواقع اضطراری قادر می‌سازد. (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۶: ۳۴)

مدیریت اطلاعاتی بحران، عبارت است از مجموعه اقداماتی که با تلفیق هوشمندانه فرآیندهای کلان اطلاعاتی و کارکردهای اصلی علم مدیریت در ظرف زمان، جهت پیش‌بینی، پیشگیری و مقابله با بحران صورت می‌گیرد (صالحی، ۱۳۹۵: ۲۷۶).

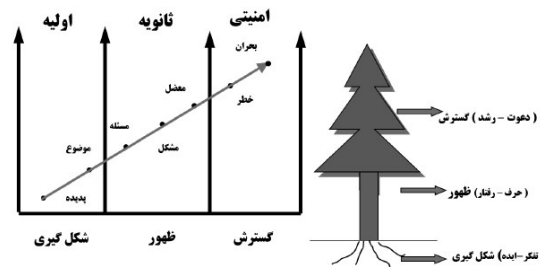
بحران امنیتی عبارت است از؛ رویداد تاثیرگذار بر نظام تعادل اجتماعی (عدالت، ساختار، مدیریت) و منافع امنیت ملی (حیاتی، مهم و حاشیه‌ای) که از طریق ایجاد جریان‌های اعتراضی یا آشوب یا اغتشاش صورت گرفته و مأموریت سازه‌های امنیت (نظامی - امنیتی - اطلاعاتی) را از حالت عادی خارج و تمام تلاش آنها را معطوف به حل شرایط پیش آمده در یک بازه زمانی مشخص نمایند. (ساوه‌درودی، ۱۴۰۰: تقریرات درسی).

دروان تکوین، ظهور و گسترش ناآرامی‌ها

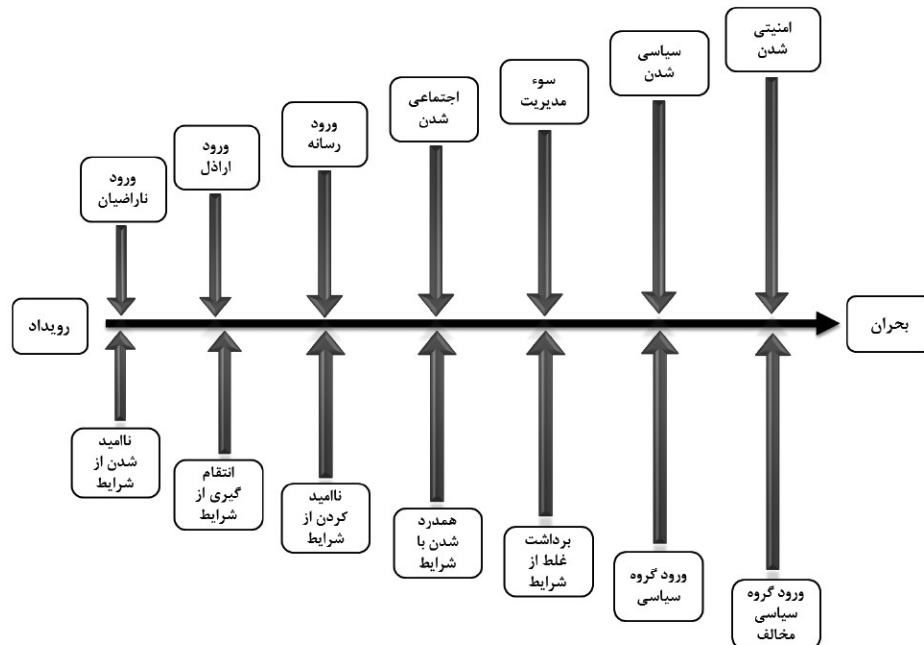
مفهوم پدیده را می‌توان به مانند ریشه درخت و یا گیاهی دانست که در داخل زمین شکل گرفته، اما هنوز به مرحله عینیت نرسیده است. در این مرحله اعتراض در قالب گفتار در جامعه، خود را نشان می‌دهد. به تدریج و در بستر زمان از این گفتار اعتراضی، نظم گفتاری اعتراضی شکل می‌گیرد و زمانی که نظم گفتاری به وجود آمد به مرور در قالب رویش خود را نشان می‌دهد. این رویش به مرور زمان سر از خاک برآورده و در قالب اعتراض رفتاری نمایان می‌شود، قابل دیدن است و عینیت پیدا می‌کند. رویداد به مثابه ساقه درختی است که به مرور زمان و با شدت گرفتن اعتراضات رفتاری، تبدیل به ساقه‌ای تنومند می‌شود. این اعتراض ترکیبی از گفتار مخالف در قالب درج در رسانه و فضای مجازی،

رفتار اعتراضی در قالب اعتصاب و اعتراض دسته‌جمعی و مخالفت علنی با اقدامات جاری حاکمیت و در نهایت تشویق دیگران به پیوستن به جریان مخالف و مواردی مانند آن است که ساقه را تبدیل به تنه محکم و استوار می‌سازد. با استحکام تنه، شاخ و برگ درخت مرحله گسترش بحران را شکل می‌دهد. این مرحله گسترش بحران امنیتی است که می‌تواند همه ابعاد بحران‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، نظامی و حتی زیست‌محیطی را در بر گرفته و حکومت را با طوفان جریان اعتراضی مواجه نماید. این مرحله همان اوج بحران امنیتی است که در شکل زیر به همراه سایر مراحل مورد توجه قرار گرفته است. (ساوه درودی، ۱۴۰۰: ۴۵)

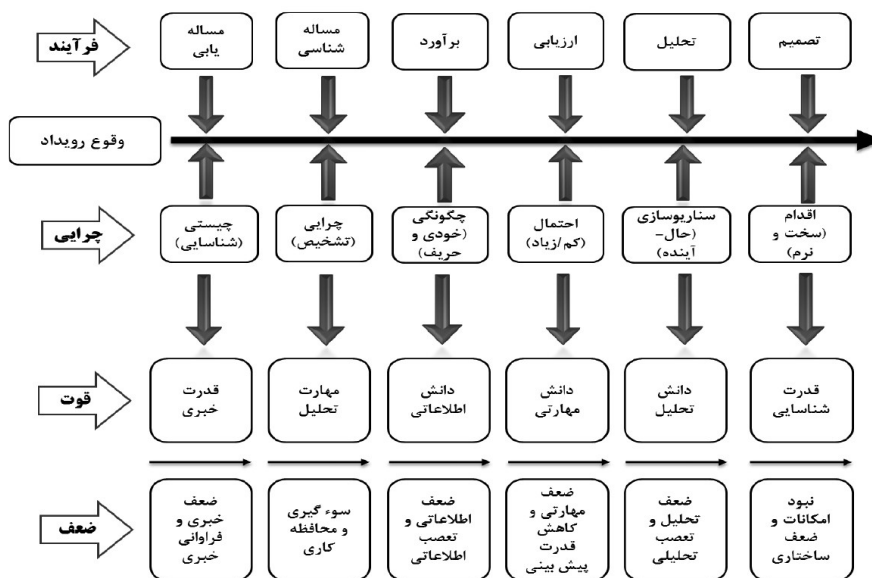
مسیر شکل‌گیری بحران

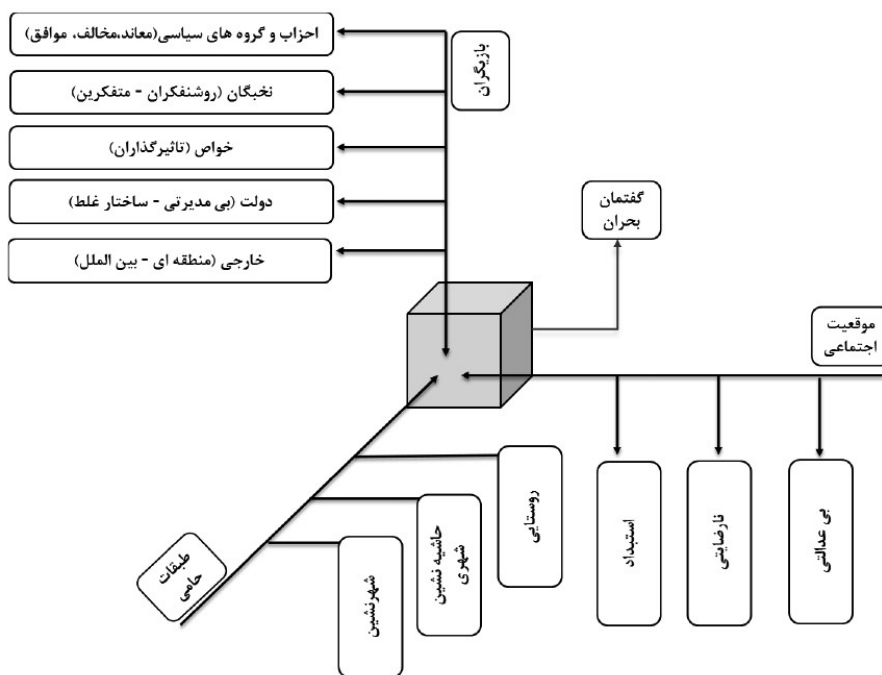
شکل شماره ۱: مسیر شکل‌گیری بحران

نمودار شماره ۱: مراحل تبدیل ناآرامی‌ها به بحران امنیتی (ساوه درودی، ۱۴۰۰: ۴۶)

نمودار شماره ۲: فرآیند مدیریت بحران امنیتی از وقوع رویداد تا وقوع بحران (ساوه درودی، ۱۴۰۰: ۴۶)

شکل ۳: سه‌محور اصلی در ساخت گفتمان بحران (ساوه درودی، ۱۴۰۰: ۴۷)

هشدار

در هشدارهای اطلاعاتی با علائم و نشانه‌هایی روبه‌رو هستیم که نشان دهنده به خطر افتادن منافع ملی و ارزش‌های اساسی هستند. هشدار صرفاً نشانه و علامت است نه خود تهدید. برای مثال، مانور مشترک کشور همسایه با قدرت خارجی رقیب یا کشف مقادیر زیادی سلاح در نقطه مرزی، نشان دهنده فشار و تهدید سیاسی نظامی رقیب یا عملیات تروریستی است، اما نه خود عملیات نظامی یا تروریستی. به سخن دیگر، هشدارها در حکم نشانه و نماد و زمینه تحقق تهدید هستند نه خود تهدید (پایگاه اطلاع‌رسانی وزارت اطلاعات، ۱۳۹۳).

تحلیل اطلاعات

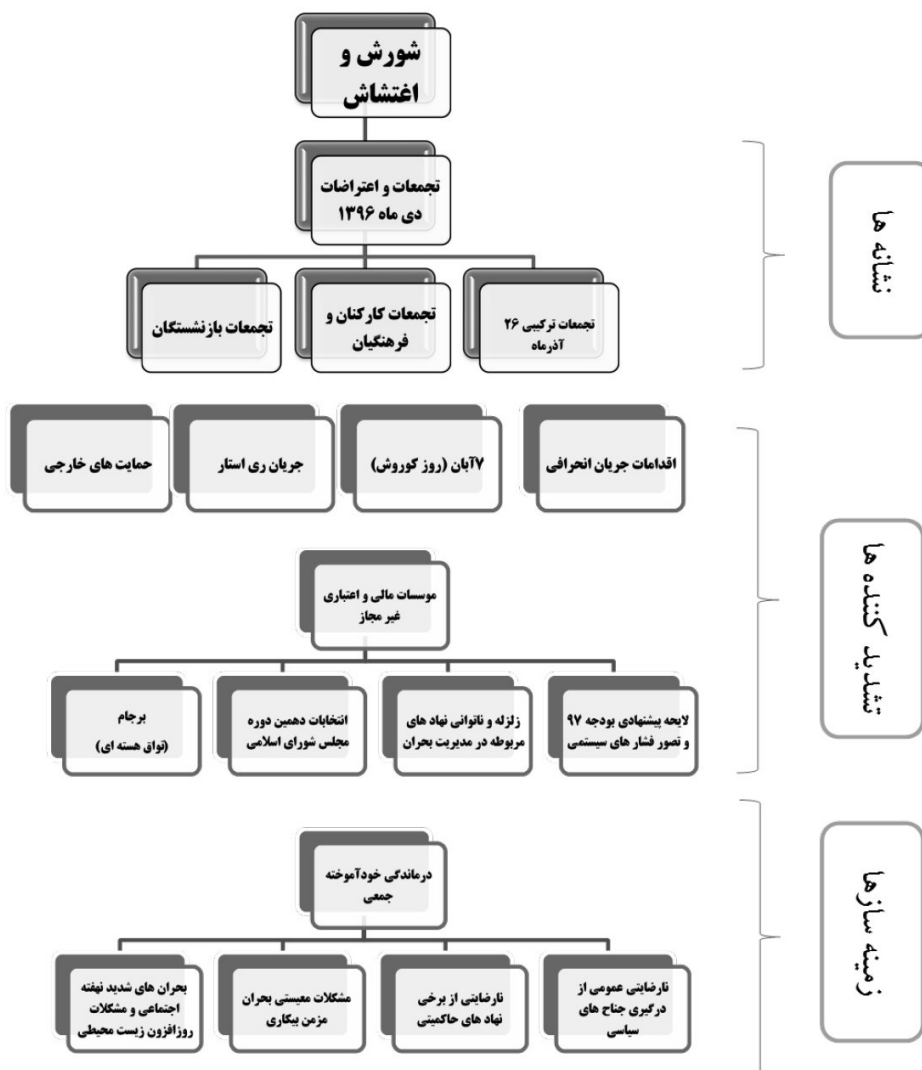
تحلیل متعارف اطلاعات شامل ارزیابی اطلاعات توصیف کننده موقعیت و سپس برآورد تحولات آینده است (طلایی، ۱۳۹۴: ۱۵).

غافلگیری

غافلگیری مفهومی در برابر مفهوم هشداردهی است. به تعبیری غافلگیری شرایطی است که در آن، نظام تصمیم‌گیری در معرض پدیده‌هایی قرار می‌گیرد که قبلاً درباره آن‌ها پیش‌آگاهی نداشته باشد. به عبارتی، وضعیتی است که مدیریت سیستم با شرایطی مواجه می‌شود که درباره آن‌ها تصوری نداشته و آن‌ها را از قبل حدس نزده است (حاجیان، ۱۳۹۵: ۱۲۱).

انتهای کار یک سازمان اطلاعاتی، جلوگیری از غافلگیری است که منطقی‌تر مرحله قبل از آن را می‌توان هشداردهی نامید (فاضل و مولایی، ۱۳۹۱: ۱۳۵).

در نمودار شماره ۴ زمینه‌ها، تشدیدکننده‌ها و نشانه‌های تجمعات و اعتراضات دی ماه ۱۳۹۶ مشخص گردیده است.

نمودار شماره ۴: زمینه ها، تشدید کننده ها و نشانه های تجمعات و اعتراضات دب ماه ۱۳۹۶ (محقق ساخته)

توصیف واقعه

با توجه به فضای ملتهب مشهد و سوابق تجمعات خیابانی در این شهر اولین تجمع جدی با جمعیت قابل توجه در این شهر شکل گرفت. سوابق این تجمعات از شادی انتخاباتی تا اعتراض به لغو کنسرت‌ها و نارضایتی از موسسات و شرکت‌های خصوص از موارد موثر در این تجمع بود.

گستره زمانی و مکانی

اعتراضاتی که زمینه‌های آن از ماه‌ها پیش شروع شده بود با شدت به مراتب بیشتری در دی‌ماه حالت اغتشاش و خشونت‌آمیز به خود گرفت. از لحاظ روند زمانی، اعتراضات از ۸ دی‌ماه شروع شد و تا ۱۴ دی‌ماه سال ۱۳۹۶ ادامه یافت. جمع‌بندی این حادثه ناظر بر آن است که در جریان این اعتراض دو عامل جامعه‌شناختی و امنیت‌شناختی منجر به تشدید بحران شده است:

عوامل جامعه‌شناختی (برگرفته از مطالعات اسنادی و یافته‌های بدست آمده از مصاحبه با گروه دلفی)

- مشکلات و تنگناهای اقتصادی مردم؛
- تغییر فضای سیاسی ناشی از رواج اندیشه غرب‌گرایی؛
- تشدید بازی‌های سیاسی - جناحی در ایران؛
- بروز اختلاف نظر بین نخبگان، مسئولین و تصمیم‌گیران؛
- سوءاستفاده عناصر سودجو، فرصت طلب ناراضی از تحولات اعتراضی صنفی؛
- نبود راهبرد مشخص در مواجهه با جنبش‌های اعتراضی؛
- عملکرد غیرمنطقی برخی از رسانه‌های داخلی و دامن زدن به ماجرا؛
- عملکرد برخی از مسئولین در جریان ارائه بودجه سال ۱۳۹۷ و دفاع آنان از افزایش قیمت
- کم توجهی دستگاه‌های مسئول برای حل مشکلات ناشی از تورم و بیکاری؛
- کم‌توجهی به تنگناهای اقتصادی بازنشستگان و بی‌توجهی به تجمعات اعتراضی؛
- عوامل امنیت‌شناختی (برگرفته از مطالعات اسنادی و یافته‌های بدست آمده از مصاحبه با گروه دلفی)
- هدایت جریان‌های ضدانقلاب در ایجاد ناامنی در ایران؛
- اتخاذ رویکرد نرم‌افزاری در برخورد با نظام ج.ا.ا با استفاده از شبکه‌های اجتماعی؛
- تخریب چهره مسئولین و نخبگان نظام ج.ا.ا؛
- سرمایه‌گذاری بر روی عناصر دگرانديش داخلی متمایل به غرب؛
- گفت‌وگو سازی با تمرکز بر رواج اندیشه لیبرالیستی در ایران؛
- تخریب اندیشه‌های دینی و ملی در ایران از طریق قدرت رسانه‌ای؛
- جریان‌سازی فکری - سیاسی در ایران با تمرکز بر جریانه‌های اسلام‌گرا؛
- تشدید عملیات روانی رسانه‌های غربی علیه حاکمیت؛
- تبلیغات روانی گروه‌های ضدانقلاب و پخش آن از طریق برنامه‌های ماهواره‌ای؛
- افزایش تحریم‌های اقتصادی با هدف ایجاد نارضایتی در کشور؛

زمینه‌ها، تشدیدکننده‌ها و نشانه‌های تجمعات و اعتراضات آبان ماه ۱۳۹۸

توصیف واقعه

این اغتشاش از مهمترین اغتشاشاتی بود که در پی اقدام دولت در جریان افزایش قیمت بنزین در آبان سال ۱۳۹۸ کشور را با یک موضوع امنیتی جدی مواجه ساخت. شروع ماجرا با اعلام افزایش قیمت بنزین (افزایش سه برابری) به صورت ناگهانی منجر به تشکیل جریان اعتراضی خودجوش توسط مردم حاشیه‌نشین در آبان ماه سال ۱۳۹۸ شد. جمع‌بندی این حادثه ناظر بر آن است که در جریان این اعتراض دو عامل جامعه‌شناختی و امنیت‌شناختی منجر به تشدید بحران شده است:

عوامل جامعه‌شناختی

- وجود ابهام در جامعه و اطلاع‌رسانی ضعیف قبل از اجرای طرح؛
- مهیا نبودن بستر مناسب برای اجرای طرح ناشی از شوک‌های اقتصادی پی‌درپی در سال‌های ۹۶ و ۹۷؛
- برخی واکنش‌های منفی چهره‌های ذی نفوذ و اظهارنظرهای غیرمسئولانه و غیرهمسو با اجرای طرح؛
- پایین آمدن ارزش پول ملی و چالش‌های نظام بانکی؛
- غافلگیری نهادهای امنیتی و انتظامی در مواجهه با اقدام‌های ناگهانی دولت؛
- نارضایتی مردم در حوزه معیشت و اقتصاد (فقر، بیکاری و...)
- نگرانی از ناتوانی دولت در مهار تورم و کنترل بازار؛
- ضعف هماهنگی بین مجریان و قانونگذاران؛
- بدبینی عمومی نسبت به به‌اراده دولت در رفع مشکلات اقتصادی ناشی از عدم عمل به وعده‌های قبلی؛
- عدم پاسخگویی به انتظارات و مطالبات مردمی؛
- تصمیم دیر هنگام دولت در بحث مدیریت فضای مجازی و عدم کنترل آن؛
- تأثیر افزایش قیمت بنزین و اثرگذاری آن به سایر کالاها در اذهان عموم؛
- مشکل‌های اقتصاد پایه ایران،
- انفجار توقعات مردم و تلاطم جهان ذهنی آنان،
- احساس محرومیت و بدبینی زیست جهان ایرانی،
- تصمیم‌گیری تمرکزگرا و ایجاد نارضایتی،
- عدم هماهنگی و شفافیت دولت با مردم و حتی با نمایندگان مجلس شورای اسلامی،

- تله فضایی فقر،

- افزایش تجربه شورشیان و حامیان آنها،

- ویژگی ریزومیک (زمین ساقه یا قارچ گونه) شورش،

عوامل امنیت شناختی

- نقش رسانه‌های معاند در ترغیب و تحریک افکار عمومی با هم‌افزایی بین لیدرها؛

- وجود هسته‌های داخلی سازماندهی شده؛

- عملیات روانی ۲ ساله معاندین در جهت آماده‌سازی افکار عمومی برای واکنش به موضوع؛

- تجدید اقشار آسیب‌زا شامل ارازل و اوباش، تسلیمی‌ها، هواداران گروهکی و غیره توسط دشمن؛

- وضعیت کشور های همسایه،

پیشران‌های باز دید اغتشاشات در محیط آینده

- کاهش درآمد مردم، افزایش تورم اقتصادی و نبود ثبات قطعی در بازار ارز، طلا، مسکن، خودرو،

مواد غذایی و...؛

- افزایش قیمت کالاهای اساسی و خدمات عمومی و پایین آمدن قدرت خرید آحاد جامعه؛

- احتکار کالاهای اساسی از سوی افراد سودجو و خودداری از توزیع در بازار از یک‌سو و ضعف

مدیریت و نظارت دستگاه‌های ذی‌ربط از سوی دیگر و در نتیجه ایجاد نارضایتی عمومی در جامعه؛

- تبعات ناشی از شیوع ویروس منحوس کرونا؛

- افزایش چشمگیر فاصله طبقاتی اجتماعی در جامعه با توجه به وضعیت موجود؛

- نقش‌آفرینی بیش از پیش معارضین نظام با بهره‌گیری از شبکه اجتماعی و فضای مجازی و

تشویق مردم به قیام و مبارزه مسلحانه علیه نظام؛

- توزیع نامتوازن منابع در استان‌های نفت‌خیز؛

- نفوذ فرّق و جریان‌ات گوناگون در اجتماع مردم و تأثیرگذاری بر آداب و مرام اجتماعی؛

- حرکت سریع جامعه به سمت دو قطبی شدن (فقیر و غنی)؛

- فشار حداکثری و تشدید تحریم‌های رژیم تروریستی آمریکا و پیوند دادن چالش‌ها با هدف

شکل‌گیری اعتراض‌ها و اغتشاشات داخلی؛

- افزایش تحصن‌ها و تجمعات غیرقانونی در بازه زمانی امسال نسبت به مدت مشابه در سال قبل؛

- انتشار اخبار کذب و شایعه‌پراکنی در فضای مجازی در راستای تشویش اذهان عمومی و ایجاد ناامنی؛
 - حمایت ای‌اگیزی شبکه‌های ماهواره‌ای عربی و غربی از اغتشاش‌گران و دامن زدن به وضعیت پیش‌آمده؛

- دخالت شبکه‌های بیگانه در وقوع موارد سوء امنیتی و ایجاد موج رسانه‌ای علیه اشخاص و مقامات، به خصوص فعالیت دولت سیزدهم؛

- مواجهه جمهوری اسلامی ایران با یک هجمه روانی و هم‌سوایی سرویس‌های معاند و گروهک‌های تروریستی با تأکید بر نارضایتی‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، قومی، مذهبی و... و تبدیل آن به مسائل امنیتی در کشور؛

- عدم تحقق وعده‌های داده شده توسط دولت سیزدهم در حوزه مسکن، بورس، ارز و ...؛
 - قاچاق گسترده سلاح و مهمات از مرزهای کشور به داخل و متصور بودن استفاده از آن در اغتشاشات احتمالی.

مولفه‌های تاثیرگذار در هشداردهی مطلوب

تمرکز بر مطالعات آینده‌شناسی

در حوزه و موضوعات مختلف امنیت ملی، رویکرد و نگاه تمامی دست‌اندرکاران مسائل امنیتی باید رو به آینده باشد و نهادها و تحلیل‌گران باید خود را از چنبره وضع موجود که روزمرگی را به دنبال خواهد داشت برهانند. به این منظور و با ارتقاء آموزش‌های تخصصی آینده‌نگری می‌توان به تشخیص انواع حالات «ممکن» و «محتمل» درباره وضعیت‌های پیش‌رو، همت گماشت.

تعیین نظام علائم و نشانه‌ها

پس از اینکه روشن شود کدام وضعیت (یا وضعیت‌ها) محتمل‌الوقوع هستند، می‌بایست علائم و نشانه‌های خاص هر وضعیت که تحقق آن وضعیت را نشان می‌دهند، مشخص شود. برای مثال، علائم و نشانه‌های فعالیت و یا شکل‌گیری هر گروه تروریستی، جذب نیروی انسانی مستعد، آموزش‌های نظامی، تهیه سلاح‌های خاص، تغییر ارزش‌ها و هویت‌های گروه سیاسی، زیرزمینی شدن گروه، تعمیق ارتباطات پنهان درون گروهی و مانند آنهاست.

رصد و پیش‌مستمر شاخص‌ها

پس از انجام مرحله دوم، تحلیل‌گران و نهادهای مسئول در پیشگیری از غم‌گیری باید وضعیت تحقق عینی و خارجی و بروز و ظهور هر علامت را پیگیری و شناساء کنند. برای مثال، به این پرسش پاسخ دهند که آیا گروه موصوف درصدد خرید و تهیه سلاح‌های خاص با آموزش‌های تخصصی بوده‌اند؟ و این اکی و چگونه رخ داد؟

تهیه گزارش‌های تخصصی

محصول نهائی چرخه بهینه پیشگیری از غم‌گیری، تعیین وضعیت موضوع تحت بررسی و میزان دوری و نزدیکی آن با سناریوی متحمل یا پیش‌بینی شده است. در این صورت نظام صمیم‌گیری در سطح ملی، محلی و موضوعی، نسبت به رویدادهای احتمالی پیش‌آگاهی پیدا خواهد کرد و از آنها پیش‌می‌افتد. (راسخی، ۱۳۹۷: ۵۴)

بایسته‌های هشداردهی مطلوب در محیط آینده

هشداردهی یک فرایند است. یعنی حاصل یک چرخه مناسب و دقیق بوده و پس از بررسی و اطمینان صورت می‌پذیرد.

هرگونه هشداردهی مستلزم انجام سنجش، اندازه‌گیری و تجزیه و تحلیل چه به صورت ذهنی و چه از طریق محاسبات کمی است. سنجش در هر زمینه، اطلاعاتی را درباره یک پدیده معین فراهم می‌سازد که اغلب برای ارائه هشدار درباره رویدادهای مربوط به آن پدیده مفید واقع می‌شود. به عبارت دیگر؛ نتایج اندازه‌گیری، همواره منجر به توصیف پدیده مورد اندازه‌گیری می‌شود و تفسیر این نتایج نیز نوعی هشداردهی را فراهم می‌آورد.

هشداردهی بر احتمال وقوع رویدادها تأکید می‌کند، نه بر اینکه اتفاق خواهد افتاد. اگرچه تلاش بر آن است که با استفاده از روش‌های علمی و آماری این احتمال‌ها به واقعیت نزدیک شوند، اما یک تحلیلگر امنیتی خوب، هیچ‌گاه ادعایی بر مطلق بودن وقوع پدیده‌ها ندارد.

دامنه شمول هشداردهی گسترده است و تمامی عوامل و عناصر مدنظر را که جهت تحقق یک هدف معین ضروری هستند، دربر می‌گیرد.

هشداردهی در مورد یک رویداد، پدیده یا عنصر مستلزم بررسی همه‌جانبه و به تصویر کشیدن آن از ابعاد مختلف کمی، محتوایی، جهت‌ی و... است.

هشداردهی بایستی هدفمند باشد.

ارائه هشدار، ناظر بر وقوع یک رویداد یا واقعه در آینده است.

به طور کلی، هدف عمده هشداردهی، آمادگی کافی برای رویارویی با یک پدیده مجهول در آینده است. ویژگی اصلی درباره هشدار آن است که این فرایند باید به طور مشخص، احتمال بروز خطر، مخاطره، تهدید و در نهایت، هر آنچه عنوان بحران بر آن می‌نهمیم را روشن سازد. به زبان روان‌تر، هشدار، تعیین احتمال بروز حادثه معین با توجه به بزرگی پیامدهای خاص آن حادثه است که منجر به شکل‌گیری تصور عمومی درباره خطرات و آسیب‌های پیش رو می‌شود و نوعی تصورات مخاطره‌ها را ایجاد می‌کند، با این امید که موجب تولید و تشدید حساسیت‌ها نزد تصمیم‌گیرندگان شود و پاسخ‌های مخاطره‌ها را دریافت کند (تحلیل یافته‌های بدست آمده از مصاحبه).

برای ارائه هشداردهی مطلوب در محیط آینده، مؤلفه‌های متعددی نقش دارند که مهم‌ترین مؤلفه‌ها عبارت‌اند از:

برای هشداردهی مطلوب، چه درجه‌ای از دقت مورد نیاز است؟

داده‌های مربوط به وقایع گذشته مرتبط با موضوع هشدار، تا چه اندازه‌ای در دسترس قرار دارند؟

هشداردهی در خصوص هر پدیده، تا چه اندازه و چه گستره‌ای باید صورت پذیرد؟

فرصت انجام اقدامات پیشگیرانه در خصوص پدیده مورد هشدار چه مدت است؟

هشداردهنده‌ها تا چه اندازه در موضوع مدنظر صاحب تجربه هستند؟ (نصرت‌پناه، ۱۳۸۴).

هشداردهی امنیتی، موضوعی است که توسط تصمیم‌سازان برای تصمیم‌گیرندگان ارسال می‌شود تا بهترین اقدامات لازم در زمینه مدنظر صورت پذیرد. محتوا و دسته‌بندی اطلاعات در این قبیل هشدارهای امنیتی، در تصمیم‌گیری‌های مدیران عالی و مسئولین بسیار مؤثر است.

یک هشدار امنیتی می‌بایست از حیث محتوا دارای خصوصیت‌های ذیل باشد (مشایخ، ۱۳۸۸: ۶۵):

۱. مبتنی بر سابقه‌های موضوعی و ذهنی باشد:

پذیرش یک وضعیت و همچنین امکان استخراج راهبردهای پدافندی یا حتی آفندی با یک جریان زمانی می‌تواند خواننده را به تصمیم‌گیری مناسب وا دارد که دارای فرایندهایی از سیر تحولات، تغییرات و علل و عوامل موضوع و واقعه از نقطه‌های آغازین تا زمان حال باشد. البته بدیهی است با توجه به موقعیت‌های زمانی بعضاً بخش‌هایی از این فرایند طی گردیده است و ضرورتی به تکرار این سوابق در طی یک واقعه و تهیه هشدارهای متعدد نمی‌باشد.

۲. مبتنی بر تشریح وقایع رخ داده در فاصله زمانی نزدیک باشد:

در این بخش به وقایع و رخدادهایی پرداخته می‌شود که درحقیقت باعث نگرانی، دغدغه و توجه خاص به یک موضوع می‌شود و سازمان امنیتی با مطرح نمودن آن باعث ایجاد حساسیت و توجه مسئولین خاص به موضوع مدنظر گردیده، این رده‌ها را به چاره‌اندیشی و تصمیم‌گیری وادار می‌نماید و فضای ذهنی آنان را بر اساس خواسته سازمان حفاظتی آماده می‌کند.

۳. مبتنی بر تجزیه و تحلیل و تفسیر باشد:

در این بخش براساس داده ای دو بخش فوق‌الذکر سازمان امنیتی تلاش می‌نماید برای مسئولین در رده‌های تصمیم‌گیری، بسترها و زمینه‌های تصمیم را فراهم نماید. لذا با استفاده از سوابق امر و وقایع رخ داده و مسائل و موضوعات مؤثر در تشدید یا کاهش حساسیت‌ها و سابقه‌های آماری و همچنین تجزیه و تحلیل این آمارها فضای ذهنی خواننده را برای اتخاذ تصمیمات مناسب و معقول فراهم می‌نماید.

۴. مبتنی بر راهکار و پیشنهاد باشد:

با توجه به اینکه سازمان امنیتی وظیفه بسترسازی جهت به‌کارگیری همه عده‌ها و عده‌ها را دارا می‌باشد. همانگونه که نقطه شروع یک جریان را و سیر تحول آن را مورد توجه و بررسی قرار داده است، می‌بایست نقاط احتمالی پایانی را نیز برای تصمیم‌گیران ترسیم و مشخص نماید. راه‌کارها و پیشنهادها در یک هشداردهی امنیتی دارای جنبه‌های مختلفی است (استراتژی‌ها و تاکتیک‌ها و تکنیک‌ها) تا تصمیم‌گیران بتوانند براساس سایر داشته‌های خود از این پیشنهادها استفاده نمایند.

اهداف هشداردهی و توجه دادن در سازمان‌های امنیتی

۱. حصن و باروی سازمان حفاظت‌شونده در برابر تغییرات ناگهانی و... و واکنش مناسب؛

۲. دیده‌بانی، جلوگیری از غافلگیری و شکست‌های امنیتی؛

۳. تذکر و هشدار به موقع نسبت به پیامدهای ناخوشایند در ابعاد فردی و سازمانی؛

۴. ایجاد پیش‌آگاهی در نزد تصمیم‌گیران؛

۵. نشان دادن عینیت مخاطره برای چاره‌اندیشی؛

۶. اشراف بر شکل‌گیری و تکوین شرایط روند وقوع پدیده‌های امنیتی (دسته‌بندی یافته‌های بدست

آمده از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای)؛

۷. برخی از مهم‌ترین کارکردهای هشداردهی در سازمان‌های امنیتی (دسته‌بندی یافته‌های بدست آمده از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای)؛
۸. کمک به صیانت امنیتی سازمان حفاظت‌شونده؛
۹. حفظ آبروی کارکنان سازمان حفاظت‌شونده و سازمان خودی؛
۱۰. افزایش کارآمدی سازمان امنیتی؛
۱۱. جلوگیری از شکست‌ها و ناکامی سازمانی؛
۱۲. کاهش غافلگیری و پیشگیری از خطر و حادثه؛
۱۳. رفع دغدغه‌های فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی)
۱۴. گام‌ها و فرایندهای هشداردهی در سازمان‌های امنیتی (دسته‌بندی یافته‌های بدست آمده از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای)؛
۱۵. تشخیص، ارزیابی شرایط، عوامل و متغیرهای که حوزه مربوطه را متاثر می‌سازد؛
۱۶. جمع‌آوری اطلاعات لازم برای اهداف پیش‌بینی؛
۱۷. تحلیل اخبار و تبدیل آن به اطلاعات؛
۱۸. پیش‌بینی پدیده امنیتی؛
۱۹. مشاوره با اجزای تخصصی سازمان و مبادی ذی ربط؛
۲۰. آماده‌سازی و نشر اخبار هشدار توسط حوزه ذی صلاح؛
۲۱. انتشار و ارسال هشدار به ذی نفعان و مبادی ذی ربط؛

یافته‌های تحقیق

در ابتدا، نگارنده مقاله، سعی نموده که با مرور ادبیات موضوع، فضای اولیه‌ای مشترک برای پاسخ‌دهندگان دلفی فراهم آورد. با بررسی پیشینه تحقیق و انجام مطالعات اکتشافی، سوالات اولیه طراحی و به گروه پاسخگویان (گروه دلفی) متشکل از هفت نفر متخصصان و کارشناسان خبره و صاحب نظر، ارائه گردید. در مرحله اول، سوالات با تمرکز بر شناسایی شاخص‌های تاثیرگذار در احتمال وقوع ناآرامی‌های محیط آینده، توسط تیم دلفی پاسخ داده شد که اهم شاخص‌های اکتشافی در قالب پدیده و پیشران‌های تاثیرگذار بر محیط آینده در قسمت ادبیات نظری تحقیق آورده شده است. در این مرحله برای رسیدن به فهم مشترک بین اعضاء و مطالبات محقق و با هدف ایجاد هم‌بازی در ادبیات

علمی پاسخ‌دهندگان، سیر تطور چیستی، چرایی و چگونگی وقوع ناآرامی‌های سال ۹۶ و ۹۷ در قالب مدل مفهومی اشاره شده در قسمت ادبیات نظری تحقیق، برای مشارالیه‌م، تشریح شده است. در مرحله دوم دلفی، با ذکر دلیل، افکار املیت با تمرکز بر پرسش تحقیق، مقوله ای کم‌اثر در وقوع ناآرامی‌های محیط آینده حذف و تلفیق داده‌های بدست آمده با بسترها و زمینه‌های ناآرامی سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۸ انجام و درخصوص خوشه‌بندی داده‌های بدست آمده اقدام گردید. در ادامه، طی مراجعه مجدد به تیم دلفی، نکته نظرات نهایی دریافت و تشابه‌سازی و همگرایی داده‌های بدست آمده انجام پذیرفت.

در راستای روایی و پایایی شاخص‌ها و مولفه‌های بدست آمده، مراتب از نگاه ۴۵ نفر از مدیران جامعه اطلاعاتی کشور مورد ارزیابی قرار گرفت که ضمن دریافت شاخص معناداری تمامی مولفه‌های اکتشافی (۱ میانگین بارعاملی ۳/۹۵)، رتبه بندی بارعاملی هر یک از مولفه‌ها، به شرح زیر به دست آمد، ضریب آلفای محاسبه شده ۰,۹۲ بود.

رتبه	بارعاملی	عنوان
۱	۴,۴۱	جامعه شناختی
۲	۳,۵۲	امنیت شناختی

جدول شماره ۱: رتبه بندی بارعاملی مولفه‌ها

در مرحله سوم دلفی، به تناسب شاخص‌های مرتبط با هر یک از مراحل وقوع ناآرامی‌ها وقوع بحران‌های محیط آینده، به شرح جدول زیر، در خصوص بایسته‌های هشداردهی مطلوب در محیط آینده، با تمرکز بر ناآرامی‌های احتمالی محیط آینده، اقدام گردید که یافته‌های به دست آمده در قسمت پیشنهادها آورده شده است.

جامعه شناختی

رتبه	بارعالمی	عنوان
۱	۴/۴۱	احساس بی عدالتی و تبعیض (اقتصاد پایه)
۲	۴/۳۸	محرومیت نسبی (جایگاه اجتماعی)
۳	۴/۳۱	اشیبه نشینی
۴	۴/۲۹	تلفیق نارضایتی‌های قدیم و جدید
۵	۴/۱۲	عدم تحقق وعده‌های دوت سیزدهم (مسکن، بورس و...)
۶	۴/۰۲	نبود راهبرد مشخص در مواجهه با جریانات اعتراضی، آشوب و اغتشاش
۷	۳/۹۵	بی اعتمادی به مسئولین (تطبیق گفتار و رفتار)
۸	۳/۸۱	توزیع نامناسب منابع در استان‌های نفت خیز
۹	۳/۷۲	تلاش در جهت اخلال در محاسبات گروهی فرماندهان ن.م
۱۰	۳/۵۶	کم توجهی به تجمعات و تحصن‌های صورت گرفته در محیط جامعه
۱۱	۳/۳۱	ضعف مدیریت
۱۲	۳/۳۰	حل نشدن پیشران‌های تاثیرگذار در اغتشاشات قبلی
۱۳	۳/۲۸	تبعات ناشی از همه‌گیری مجدد ویروس کرونا
۱۴	۳/۲۳	بازهای یاسی و جناحی
۱۵	۳/۲۰	درماندگی خودآموخته جمعی
۱۶	۳/۱۶	مشکلات روز افزون محیطی
۱۷	۳/۱۱	درماندگی خودآموخته جمعی
۱۸	۳/۰۷	همراهی برخی از داخل با دشمن (تشویش اذهان عمومی)

امنیت شناختی

رتبه	بارعالمی	عنوان
۱	۴/۵۲	استفاده دشمن از گسل‌های مذهبی، اقتصادی و... (بنا بر شرایط با تاکید بر گسل فقیر و غنی)
۲	۴/۴۳	موج سواری (بزرگ نمای مشکلات جامعه و القاء و مت نامناسب در ایران)
۳	۴/۳۵	مدیریت جریان (همراه نمودن رسانه‌های همسو در جریان اغتشاش و اجرای برنامه‌های هماهنگ با محور قلمداد نمودن شدت بحران و ارائه آموزش‌های تخریبی در رسانه)

رتبه	بارعاطفی	عنوان
۴	۴/۲۹	مرکز دشمن در فضای مجازی بر متولیان ایجاد امنیت (با هدف کاهش تاب آوری و ایجاد انحرافات فکری و تضعیف بنیادهای اعتقادی)
۵	۴/۱۹	فشار اقتصادی و تشدید تحریم‌های ا کبار جهانی
۹	۳/۶۵	افزایش ورود سلاح جنگی غیر مجاز
۶	۳/۹۴	تخریب چهره مسئولین و نخبگان نظام با هدف اعتمادزدایی
۷	۳/۸۶	وضعیت کشورهای همسایه
۸	۳/۷۴	تقویت پل ارتباطی ارادل و اوباش ا منافقین (ساماندهی گروه های اغتشاشگر)
۹	۳/۶۵	ایجاد واگرایی و تخریب جایگاه سرمایه های اجتماعی (اعتماد، مشروعیت و...) در سطح جامعه
۱۰	۳/۵۷	تلاش دشمن در خصوص مشغول سازی متولیان امنیت در حوزه مرز در راستای عدم تمرکز سازه های امنیت ساز در عمق کشور
۱۱	۳/۶۳	آموزش چگونگی اخلال در نظم عمومی جامعه در فضای مجازی (فراخوان های اعتراضی، تهیه مواد آتش ز، آتش زدن، سرقت و...)

تحلیل یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق در پاسخ به شاخص‌های مربوط به هر یک از مولفه‌ها، نشان می‌دهد که شاخص‌های اکتشافی در بعد جامعه‌شناسی و امنیت‌شناسی در وقوع اغتشاشات احتمالی محیط آینده تاثیر دارد. (با توجه به اینکه میانگین (mean) مکتسبه از آزمون، اعداد بالای ۳ متوسط می‌باشد). در ادامه تحقیق شاخص‌های مربوط به هر یک ابعاد جامعه‌شناسی و امنیت‌شناسی به صورت جداگانه مورد بررسی قرار می‌دهیم:

بعد "جامعه‌شناسی"

میزان تاثیر شاخص‌های بعد "جامعه‌شناسی" نشان می‌دهد، با توجه به اینکه میانگین (mean) مکتسبه از آزمون با عدد ۴/۴۱ تبیین گردیده و عدد فوق بزرگ‌تر از عدد ۳ می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت که شاخص‌های بعد "جامعه‌شناسی" در وقوع اغتشاشات احتمالی محیط آینده تاثیر گذار است. با توجه به آزمون رتبه‌ای فریدمن از بین ۱۸ شاخص، در بعد "جامعه‌شناسی" شاخص‌های؛ "احساس بی‌عدالتی و تبعیض (اقتصاد پایه)؛" "محرومیت نسبی (جایگاه اجتماعی)؛" "یه نشینی به ترتیب از شاخص‌هایی می‌باشند که بالاترین نمره را در حوزه تاثیر گذاری بر هدف تحقیق را به خود اختصاص داده‌اند.

بعد "امنیت شناسی"

میزان تاثیر شاخص‌های بعد "امنیت شناسی" نشان می‌دهد، با توجه به اینکه میانگین (mean) مکتسبه از آزمون با عدد ۳/۵۲ تبیین گردیده و عدد فوق بزرگ‌تر از عدد ۳ می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت که شاخص‌های بعد "امنیت شناسی" در وقوع اغتشاشات احتمالی محیط آینده تاثیرگذار است. با توجه به آزمون رتبه‌ای فریدمن از بین ۱۱ شاخص، در بعد "جامعه ناسی" شاخص‌های؛ "استفاده دشمن از گسل‌های مذهبی، اقتصادی و... (بنا بر شرایط با تاکید بر گسل فقیر و غنی)؛" "موج سواری (بزرگ نمایی مشکلات جامعه و القاء وضعیت نامناسب در ایران)" و "مدیریت جریان (همراه نمودن رسانه‌های همسو در جریان اغتشاش و اجرای برنامه‌های هماهنگ با محور قلمداد نمودن شدت بحران و ارائه آموزش‌های تخریبی در رسانه)" به ترتیب از شاخص‌هایی هستند که بالاترین نمره را در حوزه تاثیرگذاری بر هدف تحقیق را به خود اختصاص داده‌اند.

در مرحله سوم دلفی، به تناسب شاخص‌های مرتبط با هر یک از مراحل وقوع ناآرامی‌های محیط آینده، به شرح جدول فوق، در خصوص بایسته‌های هشداردهی مطلوب در محیط آینده، با تمرکز بر ناآرامی‌های احتمالی محیط آینده، اقدام گردید که اعضای حاضر در تیم دلفی، چگونگی مقابله و کنترل ناآرامی‌های محیط آینده را به شرح زیر معرفی نمودند:

نتیجه گیری

الف) اعضای تیم دلفی، در پاسخ به سوال باز درخصوص تحلیل ایشان از وقوع اغتشاشات در محیط آینده و میزان اثربخیزی از زمینه‌ها و بسترهای ناآرامی‌های سال ۹۶ و ۹۸، مراتب را این‌گونه تحلیل نمودند که:

الف/۱) شاید تا قبل از بروز وقایع اغتشاشات سال ۱۳۹۸، می‌شد با عناوینی همچون "احتمالات یا فرض مثال و... در مورد وجود حجم بالایی از انواع سلاح در دست مردم صحبت کرد، اما پس از اتفاقات خطرناک و ناخوش‌آیند آبان‌ماه سال ۱۳۹۸، ماجرا کاملاً رنگ جدی به خود گرفت، با بررسی عمق حوادث، می‌توان نتیجه گرفت؛ حجم و گسترده اقدامات دشمن، حکایت از درگیر شدن ما در یک جنگ اطلاعاتی و امنیتی در محیط آینده دارد. چرا که در اتفاقات سال ۱۳۹۸ شاهد افزایش چشمگیر کشته‌ها و تحقق سناریوی کشته‌سازی دشمن بوده‌ایم که یکی از دلایل اصلی آن حجم گسترده ورود تسلیحات غیرقانونی به کشور است. به هر حال، وقتی ما در فرایند اعتراضات

و اغتشاشات، شاهد تعداد بالای افراد مجروح و کشته‌ها هستیم، شدت درگیری‌ها و استمرار آن‌ها نیز قوت می‌گیرد و این قرائن به دست آمده، وضعیت موجود را به شدت نگران‌کننده تداعی می‌نماید. از سوی دیگر نگاه کارشناسان امنیتی همیشه نسبت به خطر تغییرات یک‌باره هشداردهنده می‌باشد (مصدق: بحرانی که با نام گرانی بنزین در یک هفته آخر آبان ماه ۱۳۹۸ مطرح شد، نه پدیده تازه‌ای بود و نه دارای محتوای جدید). در حال حاضر هریک از پیشران‌های اجتماعی، سیاسی و امنیتی محیط آینده، می‌تواند آستن بروز اغتشاشات محیط آینده بوده و تبعات ناگواری را رقم بزند. از آن‌جا که "هراندازه شتابزدگی در واکنش‌های دست‌اندرکاران و شدت مقابله با اعتراضات، بیشتر و سخت‌تر باشد، بدون تردید میزان دسترسی به صلح و آرامش در میان مدت کمتر بوده و خطر خشونت‌بار اعتراضات بیشتر خواهد شد"، بنابراین بایستی از هم‌اکنون تدابیر لازم اتخاذ و آمادگی روبه‌رو شدن برای "سرعت تبدیل اعتراض به اغتشاشات" با هر "موضوعیت جاری و قابل بارور شدن به چالش امنیتی" را داشته باشیم.

۲/الف) شاید درباره چرایی وقوع اغتشاشات در روزهای آتی، راحت‌ترین راه این باشد که گفته شود: این ماجرا و یا رویداد را صرفاً رژیم تروریستی آمریکا، ارتجاع منطقه یا سلطنت‌طلبان و نفاق سازمان‌دهی کرده‌اند؛ رویکرد دیگری ممکن است همه مشکل را به دولت نسبت دهد و دشمن را به کلی نادیده انگارد. اما اگر بخواهیم فهم و تحلیل جامع از ابعاد مختلف مسئله در آینده ارائه شود، باید چهار ضلع موضوعی زیر را در کنار هم قرار داد. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در بهمن ۱۳۹۶ (پس از اغتشاشات دی‌ماه) یک مدل مفهومی ارائه کردند که در حوادث احتمالی آتی همچنان قابل تسری می‌باشد. ایشان فرمودند: "چون ما زخم داریم، دشمن مانند مگس بر این زخم می‌نشیند، اگر بخواهیم دشمن را مأیوس کنیم باید زخم را التیام بخشیم؛" با این مقدمه، اضلاع چهارگانه چرایی وقوع اغتشاشات در آینده عبارت خواهد بود از:

۱. احساس تبعیض بین طبقه فرودست و برخوردار اقتصادی جامعه؛ ۲. اشتباهات محاسباتی و مقطعی دولت به خصوص در موضوعات اجتماعی و نیازهای اولیه زندگی؛ ۳. برنامه‌ریزی و توطئه دشمنان خارجی (اسرائیل، آمریکا و عربستان سعودی) و هم‌پیمانان آنان در جهان و منطقه؛ ۴. ضعف در مدیریت و اقلان‌سازی افکار عمومی.

۳/الف) امروز جامعه اطلاعاتی - امنیتی باید به نارضایتی‌های اجتماعی، اعتیاد، فساد و تخریب ارزش‌های اجتماعی و موضوع اقتصاد، گرانی و تورم معیشتی و مؤلفه‌های زیست‌محیطی مانند

کم‌آبی، ریزگردها و... توجه زیادی نمایند. با توجه به عملیات روانی گسترده‌ای که پیرامون هریک از این‌ها در فضای مجازی علیه نظام جمهوری اسلامی ایران می‌شود، می‌تواند بستری برای شورش‌ها و اغتشاشات مردمی شود که نمونه‌ای از شورش‌ها را در دی‌ماه سال ۱۳۹۶ و آبان‌ماه سال ۱۳۹۸ شاهد بوده‌ایم.

ب) اعضای تیم دلفی، در پاسخ به سوال باز در خصوص چگونگی وقوع اغتشاشات در محیط آینده، نظرات کارشناسی قابل تاملی را مطرح کردند که جمع‌بندی داده‌های بدست آمده را می‌توان به شکل نمودار زیر نشان داد:

چگونگی وضعیت ناآرامی‌های آینده

مادامی که بسترهای نارضایتی در فضای عمومی جامعه وجود دارد، احتمال سوء استفاده جریان‌ها فرصت طلب برای سازماندهی مجدد اغتشاش در هر نقطه از کشور فراهم است. اما در خصوص شدت اغتشاشات این فرضیه در استانهای مرزی همچون خوزستان، سیستان و بلوچستان و کردستان مطرح است که تیم‌های عملیاتی گروهک‌های معاند و هسته‌های داخلی وابسته مترصد شکل‌گیری یک موج هستند تا در موعد مقرر به صورت مسلحانه علیه نیروهای امنیت‌ساز و مردم وارد عمل شوند.

کشور عزیزمان ایران در حوزه خارجی دشمنان قسم خورده زیادی دارد، کشورمان دارای ایدئولوژی و گفتمان خاص خودش است و برای استقلال خود تلاش می‌کند؛ در این بین مثلث عربستان سعودی، آمریکا و رژیم صهیونیستی در دو، سه سال اخیر از هیچ اقدامی علیه ایران کوتاهی نکرده‌اند. این سه کشور چه در حوزه نرم، سخت، رسانه، اقتصاد و اشکال مختلف هر کاری را که توانسته‌اند علیه ایران انجام داده‌اند و ادامه این روند نیز جزء برنامه‌های آنهاست، لذا با توجه به جنس ناآرامی‌های سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۸ و با ملاحظه به پشوران‌های وقوع احصاء شده در خصوص وقوع اغتشاشات احتمالی در محیط آینده می‌توان این‌گونه تحلیل کرد:

نخست: به نظر می‌رسد در حال حرکت به سمت «توازن خشونت» میان شورشیان و نیروهای امنیتی هستیم. این توازن می‌تواند منجر به وخامت بیشتر اوضاع در اعتراضات احتمالی بعدی شود.

دوم: دوره‌های زمانی اعتراضات کوتاه‌تر و خشونت‌بارتر شده‌اند. این زنگ خطری است که به صدا درآمده و باید آن را جدی گرفت. اعتراضات گذشته هر ده سال یکبار اتفاق می‌افتاد اما اکنون با دوره‌های اعتراضی یک ساله و دو ساله روبه‌رو هستیم.

سوم: الگوی اعتراض تغییر یافته است. معترضین احساس می‌کنند جریان‌ات سیاسی نمی‌توانند پاسخگوی مطالبات آنها باشند. خودشان دست به کار شده‌اند. دیگر نه جریان‌ات سیاسی تمایلی به رهبری اعتراضات دارند و نه مردم می‌توانند به آنها اعتماد کنند.

چهارم: نقش لیدرهای زن در اغتشاشات اخیر بسیار پررنگ بوده است.

پنجم: نقش برجسته مثلث فتنه آمریکا، اسرائیل و عربستان در این شورش‌ها و هم‌پیمانی و هم‌راستایی آنان، برنامه‌ریزی و اقدامات آنان قابل تأمل است، می‌توان مطابق دیدگاه امنیت شناختی آندرو کوربیکو، روزنامه نگار و تحلیلگر ارشد سیاسی روس، اغتشاشات سال ۱۳۹۸ را جنگ هیبریدی یا جنگ ترکیبی دانست.

ششم: این احتمال وجود دارد که در اغتشاشات محیط آینده یقه سفیدها به معترضین وصل شوند. بدون تردید این اتفاق می‌تواند وضعیت جدیدی در کشور ایجاد کند؛ وضعیتی که قطعاً مطلوب نخواهد بود.

پیشنهادها

در نتایج بررسی‌های انجام شده، سه طیف راه‌کار شامل ایجابی، سلبی و امنیت شناختی برای پیشگیری، مهار و مقابله با اغتشاشات احتمالی محیط آینده به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

الف- راه‌کارهای ایجابی

راه‌کار ایجابی بهترین راه‌کار است. بنابراین برای راه‌کارهای ایجابی بهتر است به نکات زیر توجه جدی شود:

۱- اقناع افکار عمومی، یکی از بهترین مولفه‌هایی است که باعث افزایش مشروعیت مسئولان در بین مردم می‌شود؛ هر چه مسئولان نتوانند مردم را اقناع کنند از میزان مشروعیت آنان کاسته شده و نارضایتی رابه‌دنبال خواهد داشت. از این رو الگوی اقناع اجتماعی باید همواره به عنوان راه‌کاری ایجابی مورد توجه قرار گیرد تا از فرسایش سرمایه‌های اجتماعی و سیاسی جلوگیری شود.

۲- بحث بعدی در حوزه ایجابی، ساماندهی مناطق حاشیه نشین و طبقه فرودست شهری توسط

سازمان امور اجتماعی کشور و با همکاری دستگاه‌های مختلف در استان‌هاست که می‌تواند در قالب برنامه ای مداخله‌ای اقدامات جبرانی با هدف کاهش احساس محرومیت تاثیرگذار باشد و بخشی از نارضایتی‌ها کاهش یابد. آنچه که در دراز مدت باید مورد توجه مسئولان باشد پاسخگویی و تحقق اهداف جمعی و اقناع مردم است که باید برای این مسائل چاره‌اندیشی شود تا شاهد اتفاقات بعدی نباشیم. باید برای معضل حاشیه‌نشینی کاری کرد. چرا که مرکز ثقل اعتراضات آبانماه ۹۸ مناطق حاشیه شهرهای بزرگ و متوسط بود. بخش عمده خشونت انتقال یافته به اعتراضات ۱۳۹۸ ناشی از خشونت‌های اجتماعی مناطق حاشیه‌نشینی است که آماده تولید و تکثیر خشونت در هر زمان و مکانی هستند؛ مناطقی که در فقر و محرومیت به سر می‌برند.

۳- باید چارچوبی برای بیان اعتراض‌های نظام‌مند و قانونمند وجود داشته باشد؛ وقتی چارچوبی به لحاظ فضای فیزیکی و بیان اعتراض‌ها برای افرادی که مطالباتی دارند در چارچوب مشخص موضوعی، مکانی و زمانی مطرح کنند باعث جلوگیری از رفتارهای هیجانی می‌شود یعنی مدیریت افکار عمومی می‌طلبد چارچوبی برای اعتراض‌ها داشته باشیم.

۴- اقدام‌ها و عملکرد دولت چه به معنای قوه مجریه و چه به معنای حاکمیت هم بسیار اهمیت دارد (تحقق اهداف جمعی)؛ باید در راستای پاسخگویی به مطالبات کارگران، معلمان، کارمندان، فعالان محیط زیست، اقوام تلاش شود؛ نباید نسبت به تحقق اهداف اعتراضات و تجمعات غیرمجاز بی‌تفاوت شد. اگر به تحقق اهداف جدید پاسخ داده نشود نارضایتی به وجود می‌آید و وقتی نارضایتی رادیکال می‌شود اعتراضات شکل می‌گیرد. بسیاری از مواقع می‌توان به موقع به مشکلی پاسخ داد که مشکل بزرگ‌تر نشود و شکل کینه ورزی پیدا نکند.

۵- از این پس در حوزه ایجابی شفاف‌سازی در خصوص منابع مصرفی، بسیار مهم است؛ چرا که این امر می‌تواند در ارتقای اعتماد عمومی به قوه مجریه موثر باشد. حتی انجام برخی اقدامات زودبازده که مردم به چشم ببینند برای مثل تبدیل مدارس کپرنشین به ساختمان‌های جدید برای دانش‌آموزان در استان‌های محروم موثر است. دولت باید در این حوزه‌ها کار کند و مردم عملکرد مسئولان را در سر سفره‌های خود در حوزه‌های مختلف مشاهده کنند؛ اگر دولتمردان در این زمینه‌ها خوب کار کنند میزان رسوخ و نفوذ عوامل بیگانه هم کمتر خواهد بود؛ وقتی نارضایتی ایجاد شود آنها تلاش می‌کنند رسوخ کنند.

۶- جلسات تعاملی جامعه اطلاعاتی به صورت مستمر و هدفمند برگزار گردد تا قبل از بروز هرگونه واقعه، با رویکرد استفاده از ظرفیت‌های موجود؛ امکان رصد و اشراف اطلاعاتی به‌روز بر پدیده‌ها،

پدیده‌ها و رخداد‌های تأثیرگذار در بروز اغتشاشات فراهم گردد.

ب- راه کار سلبی

برخی افرادی که خانه‌های مردم را آتش زدند و به محل کسب و اماکن عمومی آسیب رساندند مردم عادی نبودند، بلکه حرفه‌ای یا افرادی بودند که رفتارهای کینه‌توزانه داشتند. اگر این افراد به فکر مطالبات مردم بودند بانک‌ها و اماکن عمومی را تخریب نمی‌کردند. بنابراین، برخورد هوشمندانه سلبی و تنبیهی با آنان ضروری و لازم است. این موارد نشان می‌دهد بخشی از اغتشاگران در راستای منافع اجتماعی و ملی حرکت نمی‌کنند و خواهان هرج و مرج هستند که به طور طبیعی رفتار قهری و تنبیهی صورت می‌گیرد. بنابراین، در برخی از موارد (متناسب با شرایط محیط) روش‌های سخت برای برقراری امنیت و جلوگیری از بی‌نظمی اجتماعی، لازم است.

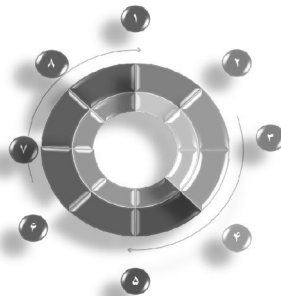
بایسته‌های هشداردهی مطلوب در خصوص مهار و کنترل اغتشاشات احتمالی محیط آینده

تقویت نهاد های اجتماعی از جمله نهاد تعلیم و تربیت

توجه به معیشت و اقتصاد مردم، جلوگیری از رکود و تورم افسار گسیخته

ایجاد ساز و کاری برای گفتگو و گفت و شنود مباحث بومی و کمتز مناقشه برانگیز و کمتز جالشی با افسار مختلف جامعه

استفاده از نخبگان درون سازمانی توسط جامعه انتظامی، اطلاعاتی و امنیتی در راستای عدم غالگیری

مدیریت و اقلان افکار و ادراک مردم در فضای مجازی و رسانه ای

نگاه دقیق جامعه اطلاعاتی، امنیتی و انتظامی به تهدیدات و آسیب های نظام

اتخاذ رویکرد امنیتی هوشمندانه مبتنی بر تلفیقی از نگاه مضیق و سخت افزارانه به یک نگاه موسع، ایجابی و نرم افزارانه

ساخت شاخص های جدیدی برای جمع آوری اطلاعات توسط جامعه اطلاعاتی و امنیتی

توجه جدی به موضوعات اجتماعی، فرهنگی، هنری، مهاجرت نخبگان، زیست محیطی و...

۱. احمدیان، اعظم، (۱۳۹۴)، طراحی سیستم هشدار سریع جهت پیش‌بینی زمان در معرض ورشکستگی قرار گرفتن بانک‌ها، فصلنامه نظریه‌های کاربردی اقتصاد، سال دوم، شماره ۴.
۲. پایگاه اطلاع‌رسانی وزارت اطلاعات (۱۳۹۳)، «هشدار دهی والاترین مأموریت اطلاعات»، ۱۳۹۳/۱۲/۱۰.
۳. جمعی از نویسندگان، (۱۳۹۶)، مدیریت بحران با رویکرد امنیت عمومی، ۱، تهران: معاونت آموزش ناجا.
۴. جمعی از نویسندگان، (۱۳۹۶)، مدیریت بحران با رویکرد امنیت عمومی ۲؛ تهران: معاونت آموزش ناجا.
۵. حاجیانی، ابراهیم (۱۳۹۵)، «هشدار دهی: کارکرد تحلیل اطلاعاتی در پیشگیری از غافلگیری»، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال چهاردهم، شماره ۳، شماره مسلسل ۵۳.
۶. حاجیانی، ابراهیم (۱۳۹۴)، «چالش‌های نظام هشدار دهی و فرایند تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری»، پرده‌نگار ارائه‌شده در کارگاه آموزشی هشدار دهی اطلاعاتی و حفاظت اطلاعاتی، پژوهشکده مطالعات راهبردی دانشکده فارابی، ساحفاجا، ۱۳۹۴/۱۲/۱۶.
۷. حاجیانی، ابراهیم، (۱۳۹۰)، کارکرد تحلیل اطلاعاتی در پیشگیری از غافلگیری، فصل نامه راهبرد، شماره ۲۵.
۸. ساده درودی، مصطفی، (۱۴۰۰)، مدیریت بحران‌های امنیتی و حفاظت اطلاعاتی، تقریرات درسی، مقطع دکتری حفاظت اطلاعات راهبردی د.عا.
۹. سلطانی، ابراهیم، (۱۳۸۵)، مفهوم و پیش‌بینی در بررسی اطلاعاتی، فصلنامه پژوهش اطلاعاتی - امنیتی، شماره ویژه: دانشگاه امام باقر (ع).
۱۰. سلیمی، اکبر، (۱۳۹۳)، شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مدیریت بحران - های اجتماعی، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال ۹، شماره ۳.
۱۱. شفیعی، اردشیر، (۱۳۹۵) مقاله آینده - پژوهی ابزاری کارآمد در جهت جلوگیری از غافلگیری. مجموعه مقالات مدیریت راهبردی، جلد ۲، تهران: دانشگاه امام باقر (ع).

۱۲. راسخی، افشین، (۱۳۹۷)، الگوی مطلوب تجزیه و تحلیل در پیشگیری از غافلگیری، تهران: انتشارات نشر کوثر.
۱۳. راسخی، افشین، (۱۳۹۸)، رهیافتی بر تجزیه و تحلیل امنیتی و اطلاعاتی، تهران: انتشارات نشر کوثر.
۱۴. ریچارد هیوئر (۱۳۸۰)، روان‌شناسی تحلیل اطلاعات، ترجمه علیرضا قرشچی و احمدرضا بقاء، تهران: سپاه دانشکده فرماندهی و ستاد.
۱۵. صالحی، محمود، (۱۳۹۰)، مدیریت اطلاعاتی منازعات و بحران‌های سیاسی اجتماعی، تهران: پژوهشکده اطلاعات.
۱۶. صالحی، محمود، (۱۳۹۵)، مدیریت اطلاعاتی در بحران‌های سیاسی اجتماعی و رفتارهای جمعی، تقریرات درسی.
۱۷. صالحی، محمود، (۱۳۹۵)، مدیریت اطلاعاتی منازعات و بحران‌های سیاسی-اجتماعی، تهران: پژوهشکده اطلاعات، دانشگاه امام باقر (ع).
۱۸. طلایی، رضا (۱۳۹۳)، «درآمدی نظری بر تجزیه و تحلیل در سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی»، فصلنامه مطالعات حفاظت و امنیت انتظامی، شماره ۳۱، تهران: حدیث کوثر.
۱۹. طلایی، رضا (۱۳۹۴)، «ارائه مدل راهبردی برآورد و تجزیه و تحلیل فعالیت‌های سازمان حفاظت اطلاعات نیروی انتظامی»، دوماهنامه تخصصی حفاظت، شماره ۵۲، ساحفاناجا، تهران: حدیث کوثر.
۲۰. طلایی، رضا (۱۳۹۴)، «تجزیه و تحلیل پدیده‌های امنیتی در سازمان‌های اطلاعاتی و حفاظتی؛ با استفاده از تکنیک تحلیل گفتمان»، فصلنامه مطالعات حفاظت و امنیت انتظامی، شماره ۳۴، تهران: حدیث کوثر.
۲۱. عاصف، رضا (۱۳۸۷) بررسی اطلاعات، تهران: انتشارات دانشکده و پژوهش اطلاعات و امنیت.
۲۲. عبدالله-خانی، علی، (۱۳۸۶)، «تهدیدات امنیت ملی»، تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات کاربردی ابزار معاصر.
۲۳. فاضل، سیدطاهر و محمدرضا مولایی، (۱۳۹۱) آینده پژوهی تهران: پژوهشکده دانشگاه امام باقر (ع).
۲۴. مشایخ، عباس (۱۳۸۸)، «برآورد حفاظتی اطلاعاتی»، دانشگاه علوم انتظامی، تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی.
۲۵. هوور، ریچارد زجی (۱۳۸۰)، روان‌شناسی تحلیل اطلاعات، ترجمه دکتر جواد علاقبندراد، تهران: وزارت امور خارجه.

- 26-Booth .D .(1993). crisis Management strategy roatedg, P64.
- 27-Booth, S .(1993). Crisis management strategy London, rout-
ledgy press.
- 28-Belardo, S., chengalur-smith, I., & Pazer, H. Adopting. 1999).
a disaster-Engineerion management, 46(2), pp.210-220.
- 29-Dougherty james, E . & Robert L.(1996). Pfaltzgroff, Jr. con-
tending theories of Hawang Peter
- 30-Lichtenthal, J David. (1991). Anatomy of organizational
crisis
- 31-Mitroff, I. I., pearson, C. M., & Harrington, L. K. . .(1996).
The essential Guide
- 32-Parnell, John, A & William risk Crandall Michael, L Mene-
fee. (1997).
- 33-Perrow C.(1984). Normal Accidents Living with High risk
technologies New york,.
- 34-Pearson, C & Clair, J (1998) reframing crisis management.
Academy of
management reviewe vol. 18, No46